

## **Twee akten over het verval van Vrouwenklooster en wat daartegen gedaan werd<sup>i</sup>**

### **Litterae domini Nicolai de Cusa, cardinalis S. Petri, de reformando monasterio in Oistbroick et de clausura monialium in Vroucloister. 1451.**

Nicolaus, miseratione divina tituli Sancti Petri ad Vincula Sacrosanctae Romanae Ecclesiae presbyter, cardinalis Apostolicae Sedis per Almaniam legatus, venerabili in Christo nobis dilecto Johanni, abbati monasterii in Oistbroick, ordinis sancti Benedicti, extra muros Traiectenses, salutem in Domino.

Cum ex iniuncto nobis legationis officio omni studio invigilare teneamur, ut regulares personae quaecunque infra terminos commisse nobis legationis constitute, iuxta regulam et statuta ordinis per eas professe rite vivant et Deo altissimo reddant vota sua.

Hinc est, quod nos, apostolica auctoritate qua fungimur, nobis in hac parte specialiter commissa, circumspectioni tuae per haec scripta committimus et in virtute sanctae obedientiae districte praecipiendo mandamus, quatenus tu, sub excommunicationis latae sententiae necnon dictae tuae abbatiae privationis pena, mox, receptis praesentibus, omnes et singulos dicti tui monasterii fratres, ac etiam quascumque sanctimoniales ipsi tuo monasterio subiectas, iuxta sancti patris Benedicti regulam in omni observantia, prout etiam tu et fratres tui nuper in nostris manibus promisistis, vivere, ac etiam dictas sanctimoniales tuas sub clausura, prout alias in valuis maioris ecclesiae Traiectensis fieri mandavimus, morari facias, nec permittas deinceps aliquam personam ex religiosis tibi et monasterio tuo subiectis propria retinere, sive illa pecuniae, libri, clenodia, domus, annui census et alia quaecumque fuerint, sed in communi refectorio absque usu carnum cibari et in unico dormitorio dormire, atque ex uno vestiario vestiri, personas ipsas procures.

Proviso tamen, ut tu personis ipsis religiosis, sive fratres tui monasterii aut ex sanctimonialibus tuo monasterio subiecte fuerint, nihil necessitatis subtrahas, sed unamquamque personam religiosam tibi commissam iuxta tuam discretionem, tanquam pius pater, secundum regulam per te et illas professam ac eius statuta in omni caritate pertractes, infirmas et debiles servata regula in infirmaria carnibus nutriendo.

Volumus insuper et sub dicta pena tibi mandamus, ut tui monasterii et illi subiectorum sanctimonialium monasteriorum domus et cameras reformationi et regulari observantie non deseruientes, quantocius destrui et demoliri ac habitationes necessarias reformari procures.

Demum etiam omnibus et singulis fratribus tuis et sanctimonialibus prefatis sub debito obediencie et pena maledictionis eterne dicta apostolica auctoritate districte precipimus per presentes, ut tibi in hijs que secundum huiusmodi nostrum mandatum ac regulam per eos professam, tam in renunciatione propriorum, quam alias fieri mandaveris, devote, prout tenentur, obediant.

Tu quoque de omnibus que in hijs feceris nos, quamprimum poteris, studeas cercionarij.

Datum in castro Horst, Traiectensis diocesis, sub nostro sigillo, die sabbati, decima octava mensis Septembris, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, pontificatus sanctissimi in Christo patris et Domini nostri, Domini Nicolai divina providentia Papae quinti anno quinto.

## **Brief van heer Nicolaas van Cusa, kardinaal van de Heilige Petrus, over de hervorming van het klooster te Oostbroek en over de beslotenheid van de kloosterzusters van Vrouwenklooster. 1451.**

Nicolaas, door Gods barmhartigheid priester-kardinaal van de titelkerk van de heilige Petrus *ad Vincula* van de Heilige Roomse Kerk, pauselijk gezant in Duitsland, aan de eerbiedwaardige en ons in Christus dierbare Johannes, abt van het klooster te Oostbroek, van de orde van de heilige Benedictus, buiten de muren van Utrecht, onze groet in de Heer.

Omdat wij krachtens onze opdracht als pauselijk gezant met alle zorg moeten toezien dat alle religieuzen die binnen het gebied van onze opdracht vallen, overeenkomstig de regel en de statuten van hun orde leven en hun geloften aan de allerhoogste God nakomen,

daarom dragen wij u, krachtens het apostolische gezag dat wij uitoefenen en dat ons in het bijzonder voor deze zaak is toevertrouwd, bij deze brief het volgende op. Uit kracht van de heilige gehoorzaamheid bevelen wij u uitdrukkelijk dat u, op straffe van excommunicatie die van rechtswege intreedt en tevens op straffe van ontzetting uit het abtsambt, onmiddellijk na ontvangst van deze brief ervoor zorgt dat alle broeders van uw genoemde klooster, evenals alle kloosterzusters die aan uw klooster onderworpen zijn, overeenkomstig de regel van onze heilige vader Benedictus en in volledige naleving daarvan leven, zoals u en uw broeders dat onlangs ook in onze aanwezigheid hebben beloofd.

U moet er bovendien voor zorgen dat de genoemde kloosterzusters binnen de beslotenheid van het klooster blijven, zoals wij eerder hebben bevolen met betrekking tot de deuren van de hoofdkerk van Utrecht.

Verder mag u voortaan niet toestaan dat iemand van de religieuzen die aan u en aan uw klooster onderworpen zijn, persoonlijke bezittingen voor zichzelf houdt, of het nu gaat om geld, boeken, kostbaarheden, huizen, jaarlijkse inkomsten of welke andere goederen dan ook.

U moet ervoor zorgen dat zij daarentegen gezamenlijk in de refter eten, zonder vlees te gebruiken, in één gemeenschappelijke slaapzaal slapen en hun kleding uit één gemeenschappelijke garderobe ontvangen.

U moet er daarbij wel voor zorgen dat u deze religieuze personen – zowel de broeders van uw klooster als de kloosterzusters die aan uw klooster onderworpen zijn – niets onthoudt wat zij uit noodzakelijkheid nodig hebben. Behandel iedere religieuze persoon die aan uw zorg is toevertrouwd naar uw eigen oordeel als een goede vader, overeenkomstig de regel die door u en door hen is afgelegd en volgens de voorschriften daarvan, en doe dit met alle liefde en zorg.

De zieken en zwakken moet u, met inachtneming van de kloosterregel, in de ziekenzaal met vlees voeden.

Verder bevelen wij u, eveneens op straffe van bovengenoemde sancties, ervoor te zorgen dat de huizen en kamers van uw klooster en van de kloosters van de aan u onderworpen kloosterzusters die niet bijdragen aan de hervorming en aan de naleving van de kloosterregel, zo spoedig mogelijk worden afgebroken en gesloopt. Vervolgens moeten de noodzakelijke woonruimten opnieuw worden ingericht.

Ten slotte bevelen wij, krachtens hetzelfde apostolische gezag, aan alle broeders van uw klooster en aan de genoemde kloosterzusters, op grond van hun verplichting tot gehoorzaamheid en op straffe van eeuwige vervloeking, dat zij u in alles gehoorzamen wat u hun overeenkomstig dit bevel en overeenkomstig de regel die zij hebben afgelegd opdraagt. Dit geldt zowel voor het afstand doen van persoonlijke bezittingen als voor alle andere zaken die u hun opdraagt.

Ook moet u ons zo spoedig mogelijk op de hoogte brengen van alles wat u in deze aangelegenheden hebt gedaan.

Gegeven in het kasteel Horst, in het bisdom Utrecht, onder ons zegel, op zaterdag 18 september, in het jaar 1451 na de geboorte van onze Heer, in het vijfde jaar van het pontificaat van onze allerheiligste vader in Christus en onze heer, paus Nicolaas V, door de goddelijke voorzienigheid tot paus verheven.

### **Brieff van fraterniteyt met s. Godelieue cloester in Vlaendere. 1480.**

Wy Maria van Ghent, byder ghehengenisse Gods abdesse, ende dat gheheele conuent van den cloester van sinte Godelieue, gheleghen jn Vlaenderen buten Ghystelen, doen cond allen luden dat wy, met ghemeynen rade ende eendrachtelycke ouerdraghen, vut vrien wille ende met onser alre goeder wille, hebben besloten ende ghemaect een fraterniteyt metten cloester van sinte Laurens tot Oestbroeck buten Vtrech, ende die ten eeuwyghen daghe te vestighen.

Ende wy verbinden ons alsoe te houden ende niet of en treden van dezen rechten wecht; ende oft wy daer van quamen, dat wy weder mochten gebrocht ende ghewezen worden op den rechten wech.

Want wy verstaen hebben dat men jn dat selue cloester van Oestbroeck, nae die reformacie ende obseruantie onser oerden, leeft nae die hylyghe regell van onsen vader sinte Benedictus. Ende wy weten oeck dat jn onser prouincie, God betert, weynicht die regel gehouden wort. Daer omme hebben wy ons beghert te verbynden met hem die alsoe leven, ende te volgen hare leefwyse ende obseruantie, alsoe langhe als jn dat selue cloester die obseruantie voorscreuen ghehouden wort.

Ende tot wat tyden dattet nut ende oerbaer es nae bescreuen rechten ende statuten, nae die obseruantie te visiteren, sullen wy hem toe te laten ons te visiteren, ende ons te onderrichten ende te helpen nae die regell ende obseruantie. Ende oeck hem, of yement anders van prelaten, abten des obseruantien voers, toe te laten ons te visiteren.

Ende die geestelicke broderschap die wy oeck an nemen ende ouer gheuen met dezen brieue, alle godes dienst die in ons cloester gheschiet. Ende als daer doet van enyghen conuentuale, monick, of donate, sullen sy hem nae te doene nae vutwysinghe der cerimonien. Ende wy

sullen oeck hem ghedencken jn onser ghebede ende doen nae onse cerimonien dat daer toe behoort.

Ende oeck vut dat selue cloester van Oestbroeck, of vut die obseruantie, een professide monick byachtvader te hebben ende te kyesen, met eenen gheselle vander oerden ende obseruantien voers. Ende wy sullen hem ghewoenlicke tracteren ende jn noetturf besorghen.

Ende oft hy bi ouderdom, siecten of eenich ander ghebreck sijn dienst niet en mochte doen, sullen wy hem sijn noetturf besorghen al sijnen lijue, daert sijn ouerste ghelieuen sal.

Ende tot betughinghe van al desen hebben wy desen brieff doen maken ende beseghelen metter abdesses ende conuents zeghelen.

Ghedaen jn het jaer ons Heeren duysent vierhondert ende thachtich, op den derden dach jn Nouember. Littere.

## **Brief van geestelijke fraterniteit met het Sint-Godelieveklooster in Vlaanderen. 1480.**

Wij, Maria van Gent, abdis bij Gods genade, en het gehele convent van het klooster van Sint-Godelieve, gelegen in Vlaanderen buiten Gistel, maken hierbij bekend dat wij, na gezamenlijk overleg en met eenparige instemming, hebben besloten een geestelijke fraterniteit, dat wil zeggen een blijvende geestelijke broederschapsband, aan te gaan met het klooster van Sint-Laurentius te Oostbroek, buiten Utrecht, en deze band voor altijd te bevestigen.

Door deze fraterniteit verbinden wij ons geestelijk met de gemeenschap van Oostbroek. Wij zullen deze verbintenis trouw onderhouden en niet van deze juiste weg afwijken. Mochten wij daarvan toch afwijken, dan zullen wij ons opnieuw op de juiste weg laten brengen en ons houden aan hetgeen hierover is afgesproken.

Wij hebben namelijk vernomen dat men in het klooster van Oostbroek leeft volgens de heilige regel van onze vader Benedictus en volgens de observantie, dat wil zeggen de hervormde en strengere naleving van die regel. Wij weten ook dat in onze provincie, God betere het, maar weinig kloosters zijn waar de regel daadwerkelijk wordt onderhouden. Daarom willen wij ons verbinden met degenen die overeenkomstig deze regel en observantie leven en ons daarnaar richten, zolang in dat klooster de voorgeschreven observantie wordt onderhouden.

Daarom zullen wij, wanneer het volgens de vastgestelde rechten en statuten passend is, toestaan dat de abt of een andere overste van de genoemde observantie ons visiteert, dat wil zeggen ons officieel bezoekt om toe te zien op de naleving van de observantie en ons daarin te helpen. Ook zullen wij toestaan dat hij, of iemand anders die tot de genoemde observantie behoort, ons bezoekt wanneer dit volgens de rechten en statuten passend wordt geacht.

Verder aanvaarden wij door deze brief de geestelijke fraterniteit met Oostbroek. Daardoor zullen wij delen in de geestelijke goederen van die gemeenschap: in alle goddelijke diensten en gebeden die in het klooster worden verricht. Wanneer een van de leden van het convent, een monnik of een donaat [*iemand die bij het klooster woont, wel deelneemt aan het religieuze leven maar geen kloostergelofte had afgelegd*] overlijdt, zullen de leden van de gemeenschap voor hem

de gebeden en diensten verrichten die volgens hun kerkelijke gebruiken voor een overledene behoren te worden verricht. Ook zullen wij hen in onze gebeden gedenken en voor hun overledenen doen wat volgens onze gebruiken en ceremoniën behoort te worden gedaan.

Verder mogen wij uit het klooster van Oostbroek, of uit een ander klooster dat tot de genoemde orde en observantie behoort, een geproteste monnik als biechtvader ontvangen en kiezen. Deze biechtvader mag bij ons verblijven met een metgezel uit de genoemde orde en observantie. Wij zullen hen op de gebruikelijke wijze behandelen en voorzien in hetgeen zij voor hun levensonderhoud en hun noodzakelijke behoeften nodig hebben.

Wanneer deze biechtvader op enig moment wegens ouderdom, ziekte of een andere reden niet langer in staat is zijn taak uit te oefenen, zullen wij hem gedurende de rest van zijn leven blijven onderhouden, op de plaats waar zijn overste hem zal willen laten verblijven.

Tot bevestiging van hetgeen hierboven is bepaald, hebben wij deze brief laten opmaken en laten voorzien van de zegels van onze abdis en van ons gehele convent.

Gegeven in het jaar van onze Heer 1480, op de derde dag van november.

---

<sup>i</sup> *Codex Diplomaticus Neerlandicus. Verzameling van oorkonden, betreffende de vaderlandsche geschiedenis*, uitgegeven door het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht, tweede serie, vierde deel, 'in twee afdeelingen, eerste afdeeling' (Utrecht: 1857) pp. 65-68.